

КОМПЕТЕНЦІЯ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Ця тема є важливою для вірного розуміння правової природи ЄС, функціонування ЄС, правової оцінки правовідносин у сфері європейської інтеграції

Для опанування цієї теми вам буде потрібно звертатися до тексту ДЄС/ДФЄС <https://zakon.rada.gov.ua/laws/file/text/40/f450346n12.pdf>, рішень Суду справедливості ЄС (будуть зазначені по тексту) тощо.

У підручниках ця тема особливо не висвітлена, але є декілька наукових статей, з якими я пропоную ознайомитися.

1. Небеська, М. С. (2017). Особливості компетенції Європейського Союзу. розмежування компетенції між Європейським Союзом і державами-членами. *Альманах міжнародного права*, (16), 70-78. http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&image_file_name=PDF/amp_2017_16_10.pdf
2. Муравйов, В., & Березовська, І. (2009). Види компетенції реформованого Європейського союзу. *Journal of International Relations of KNU*, (37). <http://journals.iir.kiev.ua/index.php/knu/article/download/2000/1763>

Компетенція ЄС обмежується повноваженнями, наданими йому державами-членами. Остаточне узгодження підходів до надання повноважень було закріплено в Лісабонській угоді.

Див. текст ДЄС

<i>Стаття 1</i>
Цим Договором ВИСОКІ ДОГОВІРНІ СТОРОНИ засновують між собою ЄВРОПЕЙСЬКИЙ СОЮЗ (надалі – «Союз»), якому держави-члени надають повноваження для досягнення їхніх спільних цілей.
<i>Стаття 5</i>
1. Межі повноважень Союзу визначаються принципом надання повноважень. Союз здійснює свої повноваження згідно з принципами субсидіарності та пропорційності. 2. Відповідно до принципу надання повноважень Союз діє в межах повноважень, наданих йому державами-членами згідно з Договорами заради досягнення визначених в них цілей. Повноваження, яких не надано Союзові згідно з Договорами, залишаються за державами-членами.

Положення ДФЄС деталізують категорії та сфери повноважень ЄС. Тим не менш, формулювання ДФЄС є доволі загальними, а певне тлумачення меж компетенції ЄС можна знайти у судовій практиці (С-376.94, С-380.03, у яких Німеччина оскаржувала компетенцію ЄС у прийнятті Директив у сфері реклами тютюну). Наступним контроверсійним моментом є розмежування компетенції між різними сферами (насамперед, між сферою виключних та спільних повноважень, наприклад між встановленням правил конкуренції та сферою внутрішнього ринку, сферою митного союзу та сферою внутрішнього ринку).

Стаття 2

1. Коли Договори надають Союзові виключні повноваження в певній сфері, лише Союз може здійснювати законодавчу діяльність й ухвалювати юридично обов'язкові акти; держави-члени мають право діяти в цій сфері самостійно, лише якщо вони отримали від Союзу належні повноваження або для впровадження правових актів Союзу.
 2. Коли Договори надають Союзові спільні з державами-членами повноваження в певній сфері, то і Союз, і держави-члени можуть здійснювати законодавчу діяльність і ухвалювати юридично обов'язкові акти в цій сфері. Держави-члени здійснюють свої повноваження в обсязі, в якому Союз не застосовує свої повноваження. Держави-члени також здійснюють свої повноваження в обсязі, в якому Союз вирішив припинити здійснення своїх повноважень.
 3. Держави-члени координують свою економічну політику та політику зайнятості на передбачених у цьому Договорі засадах, які має право визначати Союз.
 4. Союз має повноваження відповідно до положень Договору про Європейський Союз визначати та реалізовувати спільну зовнішню та безпекову політику, включаючи поступове формування спільної оборонної політики.
 5. У певних сферах і згідно з умовами, встановленими в Договорах, Союз має повноваження вживати заходів, що підтримують, координують та доповнюють дії держав-членів, не заступаючи їхніх повноважень в цих сферах.
- Юридично обов'язкові правові акти Союзу, ухвалені на підставі положень Договорів стосовно цих сфер, не тягнуть за собою гармонізацію законів або підзаконних актів держав-членів.
6. Обсяг та механізми здійснення повноважень Союзу в кожній сфері визначаються окремими положеннями Договорів щодо кожної сфери.

Виключні повноваження ЄС

Див. положення ст. 2.1 вище, а ст. 3 деталізує сфери виключних повноважень ЄС

Стаття 3

1. Союз має виключні повноваження в таких сферах:
 - (а) митний союз;
 - (б) встановлення правил конкуренції, необхідних для функціонування внутрішнього ринку;
 - (с) монетарна політика – для держав-членів, валютою яких є євро;
 - (д) збереження морських біологічних ресурсів у рамках спільної політики в сфері рибальства;
 - (е) спільна торгівельна політика.
2. Союз також має виключні повноваження укладати міжнародні угоди, якщо укладання таких угод передбачене законодавчим актом Союзу або є необхідним для

надання Союзу можливості здійснювати свої внутрішні повноваження, або тією мірою, якою їх укладання може вплинути на спільні правила або змінити їхній обсяг.

Зверніть увагу на положення ст.3.2 щодо повноважень укладання міжнародних договорів, які ще називаються «сферою умовних повноважень», адже є ще ст. 216 ДФЄС, яка визначає умови укладання договорів.

Спільні повноваження ЄС та держав-членів

Перечитайте формулювання ст.2.2 (вище), а ст. 4 визначає сфери спільних повноважень. Для сфери спільних повноважень також характерна контроверсійність щодо меж таких повноважень.

У реалізації положень ст. 2.2 слід звернути увагу на такі моменти:

- 1) Держави-члени ЄС втрачають той обсяг повноважень, який використав ЄС у межах своїх повноважень;
- 2) Втрата повноважень обмежується саме межами використання ЄС своїх повноважень. Ця теза підтверджується Протоколом 25 Про здійснення спільних повноважень (в додатках до консолідованої версії ДЄС.ДФЄС)

ПРОТОКОЛ (№ 25)

ПРО ЗДІСНЕННЯ СПІЛЬНИХ ПОВНОВАЖЕНЬ

ВИСОКІ ДОГОВІРНІ СТОРОНИ,

ПОГОДИЛИСЯ про такі положення, що додаються до Договору про Європейський Союз та до Договору про функціонування Європейського Союзу:

Єдина стаття

Посилаючись на статтю 2 Договору про функціонування Європейського Союзу щодо спільних повноважень, коли Союз вживає заходи в окремій сфері, межі здійснення таких повноважень охоплюють лише ті елементи, що регулюються відповідним актом Союзу, а отже, не охоплюють усю сферу.

Наприклад, ЄС у сферах спільних повноважень може запроваджувати єдине регулювання, приймати директиви щодо гармонізації національного законодавства чи вимагати мінімальної гармонізації, встановлювати вимоги щодо взаємного визнання тощо. Тож, у разі запровадження ЄС мінімальної гармонізації у держав-членів ЄС залишається простір для здійснення своїх повноважень.

- 3) Практична реалізація положення ст.2.2. «Держави-члени також здійснюють свої повноваження в обсязі, в якому Союз вирішив припинити здійснення своїх повноважень» висвітлена у Декларації стосовно розмежування повноважень (№18).

.....Якщо Договори надають Союзу повноваження, якими в певній сфері також наділені держави-члени, держави-члени здійснюють свої повноваження в обсязі, в якому Союз не здійснює або вирішив більше не здійснювати свої повноваження. Така ситуація виникає, коли відповідна установа ЄС приймає рішення скасувати законодавчий акт,

зокрема з метою ефективнішого забезпечення незмінного дотримання принципів субсидіарності та пропорційності.....

- 4) Положення ст.4.3 та 4.4. передбачають паралельне здійснення повноважень у певних сферах.

Слід також зважати на те, що межа між компетентцією ЄС та держав-членів у сфері спільних повноважень також залежатиме від положень ДЄС/ДФЄС, що регулюють відповідні сфери (внутрішній ринок, сфера захисту прав споживачів тощо). Таке твердження можна знайти у ст.2.6 ДФЄС (вище)

ПОВНОВАЖЕННЯ ПІДТРИМКИ, КООРДИНАЦІЇ ТА ДОПОВНЕННЯ ДІЙ ДЕРЖАВ-ЧЛЕНІВ

Положення ст. 2.5 визначають, що «У певних сферах і згідно з умовами, встановленими в Договорах, Союз має повноваження вживати заходів, що підтримують, координують та доповнюють дії держав-членів, не заступаючи їхніх повноважень в цих сферах.

Юридично обов'язкові правові акти Союзу, ухвалені на підставі положень Договорів стосовно цих сфер, не тягнуть за собою гармонізацію законів або підзаконних актів держав-членів».

При цьому слід звернути увагу на положення ст. 167, 168 та 173 ДФЄС, які посилюють компетенцію ЄС.

Інші положення договорів, що стосуються компетенції ЄС

Стаття 352

1. Якщо дія Союзу виявиться необхідною в рамках політик, визначених Договорами, для досягнення однієї з цілей, встановлених Договорами, а Договори не визначають необхідних повноважень, Рада, діючи одностайно, за пропозицією Комісії та після отримання згоди Європейського Парламенту ухвалює належні заходи. Якщо заходи, про які йдеться, ухвалюються Радою згідно зі спеціальною законодавчою процедурою, вона також діє одностайно за пропозицією Комісії та після отримання згоди Європейського Парламенту .

2. Використовуючи процедуру для моніторингу принципу субсидіарності, зазначеного у частині 3 статті 5 Договору про Європейський Союз, Комісія привертає увагу національних парламентів до пропозиції, що ґрунтується на цій статті.

3. Заходи, що ґрунтуються на цій статті, не призводять до гармонізації законів або підзаконних актів держав-членів у випадках, коли Договори виключають таку гармонізацію.

4. Ця стаття не може слугувати підставою для досягнення цілей, що належать до спільної зовнішньої та безпекової політики, а будь-які акти, ухвалені відповідно до цієї статті, не виходять за межі, встановлені у частині 2 статті 40 Договору про Європейський Союз.

Положення ст. 352 можуть застосовуватися для обґрунтування компетенції ЄС (з урахуванням положень п.4 ст.352) у багатьох сферах, забезпечуючи необхідну гнучкість у функціонуванні ЄС. Тим не менш, Конституційний Суд Німеччини висловився із застереженнями щодо застосування положень ст 352, зауваживши, що розширення меж компетенції ЄС на підставі ст.352 потребує ратифікації німецьким парламентом.

Також слід звернути увагу на положення ст. 114 ДФЄС, що стосуються повноважень щодо гармонізації законодавства.

Стаття 114

1. Якщо в Договорах не обумовлено інакше, нижчезазначені положення застосовуються для досягнення цілей, встановлених у статті 26. Європейський Парламент та Рада, діючи згідно зі звичайною законодавчою процедурою та після проведення консультацій з Економічно-соціальним комітетом, ухвалюють заходи щодо наближення положень законів, підзаконних або адміністративних актів держав-членів, спрямованих на створення та функціонування внутрішнього ринку.

Такі повноваження також викликають багато питань, саме тому Європейська Комісія регулярно проводить аналіз та оцінку необхідності регуляторного втручання. Рекомендую ознайомитися із https://ec.europa.eu/info/law/law-making-process/planning-and-proposing-law/impact-assessments_en